

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (dziewiąta izba)

z dnia 25 kwietnia 2024 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Ochrona konsumentów – Dyrektywa 93/13/EWG – Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich – Umowa kredytu hipotecznego – Warunek przewidujący zapłatę kosztów związanych z umową obciążających konsumenta – Prawomocne orzeczenie sądowe stwierdzające nieuczciwy charakter tego warunku i unieważniające go – Roszczenie restytucyjne w przedmiocie kwot zapłaconych na podstawie nieuczciwego warunku umownego – Rozpoczęcie biegu terminu przedawnienia

W sprawie C-484/21

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Juzgado de Primera Instancia n° 20 de Barcelona (sąd pierwszej instancji nr 20 w Barcelonie, Hiszpania) postanowieniem z dnia 22 lipca 2021 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 6 sierpnia 2021 r., w postępowaniu:

F C C,

M A B

przeciwko

Caixabank SA, dawniej Bankia SA,

TRYBUNAŁ (dziewiąta izba),

w składzie: O. Spineanu-Matei, prezes izby, S. Rodin (sprawozdawca) i L.S. Rossi, sędziowie,

rzecznik generalny: A.M. Collins,

sekretarz: L. Carrasco Marco, administratorka,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 19 października 2023 r.,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu F C C i M A B – I. Fernández Grañeda, F. Gómez Hidalgo Terán oraz J. Zaera Herrera, abogados,

* Język postępowania: hiszpański.

- w imieniu Caixabank SA – J. Gutiérrez de Cabiedes Hidalgo de Caviedes, J. Rodríguez Cárcamo oraz E. Valencia Ortega, abogados,
- w imieniu rządu hiszpańskiego – A. Ballesteros Panizo oraz A. Pérez-Zurita Gutiérrez, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu włoskiego – G. Palmieri, w charakterze pełnomocnika, którą wspierała G. Rocchitta, avvocato dello Stato,
- w imieniu Komisji Europejskiej – J. Baquero Cruz oraz N. Ruiz García, w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii, wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy F C C i M A B, dwoma konsumentami, a Caixabank SA, dawniej Bankia SA, instytucją kredytową, w przedmiocie żądania zwrotu kwot zapłaconych z tytułu warunku umownego, którego nieuczciwy charakter został stwierdzony prawomocnym orzeczeniem sądowym.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 stanowi:
„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.
- 4 Zgodnie z art. 7 ust. 1 tej dyrektywy:
„Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przedsiębiorców] z konsumentami”.

Prawo hiszpańskie

- 5 Artykuł 121-20 Ley 29/2002, primera Ley del Código Civil de Cataluña (ustawy 29/2002, pierwszej ustawy – kodeks cywilny Katalonii) z dnia 30 grudnia 2002 r. (BOE nr 32 z dnia 6 lutego 2003 r., zwanej dalej „katalońskim kodeksem cywilnym”) stanowi:
- „Roszczenia wszelkiego rodzaju przedawniają się z upływem lat dziesięciu, chyba że dana osoba nabyła wcześniej prawo przez zasiedzenie lub niniejszy kodeks lub ustawy szczególne stanowią inaczej”.
- 6 Artykuł 121-23 ust. 1 katalońskiego kodeksu cywilnego ma następujące brzmienie:
- „Bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się w chwili, gdy po powstaniu roszczenia i możliwości jego dochodzenia osoba, której ono przysługuje, zna lub może poznać w sposób racjonalny okoliczności, na których się ono opiera, oraz osobę, przeciwko której roszczenie może być dochodzone”.
- 7 Zgodnie z art. 121-11 tego kodeksu:
- „Bieg przedawnienia ulega przerwaniu z następujących przyczyn:
- a) Wytoczenie powództwa przed sąd, nawet jeśli zostaje ono odrzucone ze względu na uchybienie proceduralne.
  - b) Wszczęcie postępowania arbitrażowego dotyczącego wierzytelności lub wystąpienie z żądaniem wyznaczenia przez sąd arbitrów.
  - c) Pozasądowe roszczenie dotyczące wierzytelności.
  - d) Uznanie prawa lub zrzeczenie się skutków przedawnienia przez osobę, wobec której roszczenie może zostać podniesione w trakcie biegu terminu przedawnienia”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 8 Strony postępowania głównego zawarły w 2007 r. umowę kredytu hipotecznego. Ponieważ postanowienie tej umowy, które nakładało na powodów w postępowaniu głównym obowiązek zapłaty wszystkich kosztów związanych z ustanowieniem hipoteki (zwane dalej „klauzulą dotyczącą kosztów”), zostało uchylone wyrokiem Juzgado de Primera Instancia n° 50 de Barcelona (sądu pierwszej instancji nr 50 w Barcelonie, Hiszpania) z dnia 2 maja 2019 r., kwoty zapłacone z tytułu kosztów notarialnych zostały zwrócone powodom w postępowaniu głównym.
- 9 W dniu 23 lutego 2021 r. ci ostatni wnieśli do sądu odsyłającego, Juzgado de Primera Instancia n° 20 de Barcelona (sądu pierwszej instancji nr 20 w Barcelonie, Hiszpania), powództwo restytucyjne w przedmiocie kwot uiszczonych na podstawie klauzuli dotyczącej opłat rejestracyjnych oraz kosztów związanych obsługą umowy w wysokości 295,36 EUR.
- 10 Caixabank podnosi przed sądem odsyłającym, że roszczenie skarżących w postępowaniu głównym uległo przedawnieniu. Zdaniem pozwanej spółki termin przedawnienia, który zgodnie z katalońskim kodeksem cywilnym wynosi dziesięć lat, rozpoczął bieg w chwili ustanowienia hipoteki w 2007 r., kiedy to uiszczono kwoty, których zwrot stanowi przedmiot postępowania przed sądem krajowym.

- 11 Ze swej strony powodowie w postępowaniu głównym twierdzą, że zgodnie ze wskazówkami wynikającymi z wyroku z dnia 22 kwietnia 2021 r., Profi Credit Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313), termin przedawnienia rozpoczął bieg dopiero w chwili stwierdzenia przez Juzgado de Primera Instancia n° 50 de Barcelona (sąd pierwszej instancji nr 50 w Barcelonie) nieważności klauzuli dotyczącej kosztów. Dodają oni, że w wyroku z dnia 10 czerwca 2021 r., BNP Paribas Personal Finance (od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470), Trybunał orzekł, że bieg terminu przedawnienia nie może rozpocząć się w chwili zawarcia umowy.
- 12 Zdaniem sądu odsyłającego powstaje pytanie, w którym momencie przyjmuje się, że konsument wiedział o okolicznościach stanowiących podstawę powództwa o zwrot kwot zapłaconych na podstawie unieważnionego warunku. Jego zdaniem nie ulega wątpliwości, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 byłyby przestrzegane, tak samo jak zasada skuteczności prawa Unii, gdyby ustalono, że rozpoczęcie biegu terminu przedawnienia następuje w chwili stwierdzenia nieważności warunku dotyczącego kosztów. Tymczasem według sądu odsyłającego może to być również, w sposób bardziej dyskusyjny, albo dzień, w którym dany konsument dokonał zapłaty tych kwot, albo dzień wydania przez Tribunal Supremo (sąd najwyższy, Hiszpania) wyroku stwierdzającego nieuczciwy charakter standardowego warunku, którego zakres byłby tożsamy z zakresem warunku dotyczącego kosztów.
- 13 Wreszcie, sąd odsyłający uważa, że gdyby ustalono, że rozpoczęcie biegu terminu przedawnienia następuje w chwili uiszczenia kosztów, roszczenie byłoby w tym przypadku przedawnione, a konsumenci nie mogliby uzyskać zwrotu nienależnych kwot. Natomiast gdyby rozpoczęcie biegu terminu przedawnienia miał zostać ustalony na dzień wydania wyżej wymienionego wyroku Tribunal Supremo (sądu najwyższego), czyli dzień 23 grudnia 2015 r., lub na dzień, w którym w orzeczeniu sądowym stwierdzono nieważność warunku dotyczącego kosztów, w niniejszym przypadku w dniu 2 maja 2019 r., dziesięcioletni termin przedawnienia nie zostałby jeszcze osiągnięty i mogliby oni jeszcze otrzymać odszkodowanie za poniesioną szkodę.
- 14 W tych okolicznościach Juzgado de Primera Instancia n° 20 de Barcelona (sąd pierwszej instancji nr 20 w Barcelonie) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
  - „1) Czy okoliczność, że bieg terminu przedawnienia roszczenia dotyczącego skutków finansowych nieuczciwego warunku, takiego jak warunek dotyczący kosztów, rozpoczyna się przed stwierdzeniem nieważności tego warunku z powodu jego nieuczciwego charakteru, jest zgodna z art. 38 [Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej »Kartą«)], zasadą skuteczności prawa Unii oraz z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 [dyrektywy 93/13]?
  - 2) Czy ustalenie, że bieg terminu przedawnienia nieuczciwego warunku rozpoczyna się w dniu, w którym sąd uprawniony do tworzenia orzecznictwa, taki jak Tribunal Supremo [(sąd najwyższy)], wskazuje, iż dany warunek jest nieuczciwy, niezależnie od tego, czy dany konsument zna treść tego orzeczenia, czy też nie, jest zgodne z art. 38 [Karty], zasadą skuteczności prawa Unii oraz z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13?
  - 3) Czy ustalenie w umowie długoterminowej, że bieg terminu przedawnienia roszczenia o zwrot kosztów poniesionych [na podstawie nieuczciwego warunku] w celu ustanowienia hipoteki rozpoczyna się w chwili dokonania zapłaty – biorąc pod uwagę, że nieuczciwy warunek wyczerpał w tym momencie swoje skutki i nie istnieje ryzyko, że warunek ten zostanie ponownie zastosowany – jest zgodne z art. 38 [Karty], zasadą skuteczności prawa Unii oraz z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13?”

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

- 15 Na wstępie należy przypomnieć, że Trybunał orzekł już, iż art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 trzeba interpretować w ten sposób, że warunek umowy uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć co do zasady skutek w postaci przywrócenia sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku rzeczonoego warunku [wyroki: z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 61; a także z dnia 15 czerwca 2023 r., Bank M. (Skutki uznania umowy za nieważną), C-520/21, EU:C:2023:478, pkt 57].
- 16 Z powyższego wynika, że spoczywający na sądzie krajowym obowiązek odstąpienia od stosowania nieuczciwego warunku umownego nakazującego zapłatę kwot, które okazują się nienależne, pociąga za sobą co do zasady odpowiedni skutek restytucyjny w odniesieniu do tych kwot [wyroki: z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 62; a także z dnia 15 czerwca 2023 r., Bank M. (Skutki uznania umowy za nieważną), C-520/21, EU:C:2023:478, pkt 58].
- 17 W istocie bowiem brak takiego skutku restytucyjnego mógłby podważyć skutek odstrasżający, jaki art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z art. 7 ust. 1 tej dyrektywy zamierza powiązać ze stwierdzeniem nieuczciwego charakteru warunków znajdujących się w umowach zawieranych z konsumentami przez przedsiębiorcę [wyroki: z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 63; a także z dnia 15 czerwca 2023 r., Bank M. (Skutki uznania umowy za nieważną), C-520/21, EU:C:2023:478, pkt 58].
- 18 Co prawda art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 wymaga, aby państwa członkowskie ustanowiły przepisy, zgodnie z którymi nieuczciwe warunki umowy nie są wiążące dla konsumentów „na mocy prawa krajowego” (wyroki: z dnia 6 października 2009 r., Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, pkt 57; a także z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 64).
- 19 Niemniej jednak ustalenie przez prawo krajowe ram prawnych ochrony zagwarantowanej konsumentom przez dyrektywę 93/13 nie może zmienić zakresu i – w związku z tym – istoty tej ochrony, podważając tym samym wzmocnienie skuteczności wspomnianej ochrony poprzez przyjęcie jednolitych zasad dotyczących nieuczciwych warunków, które to wzmocnienie było zamiarem prawodawcy Unii, co zostało wskazane w motywie dziesiątym dyrektywy 93/13 [wyroki: z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 65; a także z dnia 15 czerwca 2023 r., Bank M. (Skutki uznania umowy za nieważną), C-520/21, EU:C:2023:478, pkt 60].
- 20 W konsekwencji, o ile do państw członkowskich należy określenie za pomocą prawa krajowego warunków, w ramach których następuje stwierdzenie nieuczciwego charakteru warunku zawartego w umowie i w ramach których następują konkretne skutki tego stwierdzenia, o tyle jednak takie stwierdzenie powinno umożliwić przywrócenie sytuacji prawnej i faktycznej, w jakiej konsument znajdowałby się w braku takiego nieuczciwego warunku, uzasadniając w szczególności prawo do zwrotu korzyści nienależnie nabytych przez przedsiębiorcę, ze szkodą dla konsumenta, w oparciu o wspomniany nieuczciwy warunek [wyroki: z dnia 21 grudnia 2016 r., Gutiérrez Naranjo i in., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 66; a także z dnia 15 czerwca 2023 r., Bank M. (Skutki uznania umowy za nieważną), C-520/21, EU:C:2023:478, pkt 61].

W przedmiocie pytań pierwszego i trzeciego

- 21 Poprzez pytania pierwsze i trzecie, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 oraz art. 38 Karty należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by termin przedawnienia roszczenia o zapłatę z tytułu zwrotu kosztów uiszczonych przez konsumenta, w chwili zawarcia umowy z przedsiębiorcą, na podstawie warunku umownego, którego nieuczciwy charakter został stwierdzony prawomocnym orzeczeniem sądowym wydanym po zapłacie tych kosztów, rozpoczął bieg w dniu tej zapłaty lub w każdym razie przed stwierdzeniem nieważności tego warunku mocą tego orzeczenia.
- 22 Należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w braku stosownych uregulowań unijnych w danej dziedzinie do wewnętrznego porządku prawnego każdego państwa członkowskiego należy, zgodnie z zasadą autonomii proceduralnej, określenie zasad proceduralnych dotyczących środków prawnych mających na celu zapewnienie ochrony uprawnień podmiotów prawa wynikających z prawa Unii, pod warunkiem jednak, że nie są one mniej korzystne niż przepisy regulujące podobne sytuacje podlegające prawu wewnętrznemu (zasada równoważności) i że nie czynią one w praktyce niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym wykonywania uprawnień wynikających z prawa Unii (zasada skuteczności) (wyrok z dnia 22 kwietnia 2021 r., Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, pkt 52 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 23 Jeśli chodzi o zasadę skuteczności, jedyną będącą przedmiotem niniejszej sprawy, to należy zauważyć, że każdy przypadek, w którym powstaje pytanie, czy krajowe przepisy proceduralne czynią niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym stosowanie prawa Unii, należy rozpatrywać z uwzględnieniem miejsca danego przepisu w całości procedury, jej przebiegu i jej cech szczególnych, przed poszczególnymi sądami krajowymi. Z tej perspektywy należy rozważyć w razie potrzeby zasady leżące u podstaw krajowego systemu sądownictwa, takie jak ochrona prawa do obrony, zasada pewności prawa i prawidłowy przebieg postępowania (wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, pkt 28 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 24 Ponadto Trybunał wyjaśnił, że ciążący na państwach członkowskich obowiązek zapewnienia skuteczności praw, które jednostki wywodzą z prawa Unii, oznacza, w szczególności w odniesieniu do praw wynikających z dyrektywy 93/13, wymóg skutecznej ochrony sądowej, ustanowiony również w art. 47 Karty, który ma zastosowanie między innymi do określania zasad proceduralnych dotyczących takich powództw opartych na takich prawach (wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 25 Co się tyczy analizy cech terminu przedawnienia takiego jak ten rozpatrywany w postępowaniu głównym, Trybunał uściślił, że analiza ta musi dotyczyć w szczególności długości tego terminu oraz zasad jego stosowania, w tym sposobu, w jaki następuje rozpoczęcie biegu przez ten termin (wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 26 O ile Trybunał orzekł, że żądanie wniesione przez konsumenta w celu stwierdzenia nieuczciwego charakteru warunku znajdującego się w umowie zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą nie może podlegać jakiegokolwiek terminowi przedawnienia (wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, pkt 38 i przytoczone

tam orzecznictwo), o tyle uściślił on, iż art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie stoją na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które ustanawia termin na wytoczenie powództwa mającego na celu powołanie się na skutki restytucyjne tego stwierdzenia nieważności, z zastrzeżeniem przestrzegania zasad równoważności i skuteczności (zob. podobnie wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, pkt 39 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 27 Należy zatem uznać, że przeciwstawienie terminu przedawnienia żądaniom o charakterze restytucyjnym skierowanym przez konsumentów w celu dochodzenia praw, które wywodzą oni z dyrektywy 93/13, nie jest samo w sobie sprzeczne z zasadą skuteczności, o ile jej stosowanie nie czyni praktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym wykonywania praw przyznanych przez tę dyrektywę (wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, pkt 40 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 28 W tym względzie należy uwzględnić gorszą pozycję konsumenta wobec przedsiębiorcy zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania, czyli sytuację, która prowadzi konsumenta do zaakceptowania warunków umowy zredagowanych wcześniej przez przedsiębiorcę bez możliwości wpłynięcia na ich treść. Podobnie należy przypomnieć, że konsumenci mogą nie wiedzieć o nieuczciwym charakterze warunku zawartego w umowie kredytu hipotecznego lub nie rozumieć zakresu swoich praw wynikających z dyrektywy 93/13 (zob. podobnie wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, pkt 45 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 29 W tym kontekście Trybunał orzekł, że stosowanie terminu przedawnienia, który rozpoczyna bieg po podpisaniu tej umowy, w zakresie w jakim oznacza, że konsument może dochodzić zwrotu opłat uiszczonych na podstawie warunku umownego uznanego za nieuczciwy jedynie przez pewien okres od podpisania umowy, niezależnie od tego, czy miał lub mógł mieć, rozsądnie rzecz ujmując, świadomość nieuczciwego charakteru tego warunku, może czynić praktycznie niemożliwym lub nadmiernie utrudnionym korzystanie z praw przyznanych konsumentowi przez dyrektywę 93/13, a w konsekwencji naruszać zasadę skuteczności w związku z zasadą pewności prawa (zob. podobnie wyrok z dnia 16 lipca 2020 r., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, pkt 91; zob. także analogicznie wyrok z dnia 22 kwietnia 2021 r., Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, pkt 63).
- 30 Tak więc w niniejszej sprawie z postanowienia odsyłającego wynika, że z uwagi na fakt, iż warunek dotyczący kosztów wywołał skutki w chwili zawarcia umowy, co odpowiada dacie dokonania zapłaty tych kosztów, ustalenie, że rozpoczęcie biegu terminu przedawnienia roszczenia o zwrot rzeczonych kosztów następuje w chwili zawarcia umowy i tej zapłaty, skutkowałoby tym, że w dniu wytoczenia przez powodów w postępowaniu głównym powództwa o zwrot uległoby ono już przedawnieniu niezależnie od tego, czy konsumenci wiedzieli lub przynajmniej mogli racjonalnie wiedzieć o nieuczciwym charakterze warunku dotyczącego kosztów.
- 31 W świetle orzecznictwa przypomnianego w pkt 28 i 29 niniejszego wyroku należy uznać, że data zawarcia umowy zawierającej nieuczciwy warunek i obowiązek zapłaty danych kosztów nie może jako taka stanowić początku biegu terminu przedawnienia.
- 32 Natomiast w okolicznościach takich jak w postępowaniu głównym w dniu, w którym orzeczenie stwierdzające nieuczciwy charakter danego warunku umownego i stwierdzające jego nieważność z tego powodu stało się prawomocne, konsument ma pewną wiedzę o nieprawidłowości tego warunku. To zatem co do zasady od tej daty konsument jest w stanie skutecznie dochodzić praw

przyznanych mu przez dyrektywę 93/13 i to od tej daty może zatem rozpocząć się bieg terminu przedawnienia roszczenia o zwrot, którego głównym celem jest przywrócenie sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku rzeczoności warunku, jak wynika z pkt 15 i 20 niniejszego wyroku.

- 33 W tym momencie bowiem ze względu na to, że chodzi o orzeczenie sądowe mające powagę rzeczy osądzonej, którego adresatem jest dany konsument, ten ostatni ma możliwość zapoznania się z nieuczciwym charakterem przedmiotowego warunku i samodzielnej oceny celowości wystąpienia z powództwem o zwrot kwot zapłaconych na podstawie tego warunku w terminie wyznaczonym przez prawo krajowe.
- 34 Zatem termin przedawnienia rozpoczynający bieg w dniu, w którym staje się prawomocne orzeczenie stwierdzające nieuczciwy charakter warunku umownego i stwierdzające jej nieważność z tego względu, jest zgodny z zasadą skuteczności, ponieważ konsument ma możliwość poznania swoich praw przed rozpoczęciem biegu tego terminu lub przed jego upływem (zob. podobnie wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., BNP Paribas Personal Finance, od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 35 Należy jednak uściślić, że o ile – jak wynika z orzecznictwa przypomnianego w pkt 29 niniejszego wyroku – dyrektywa 93/13 stoi na przeszkodzie temu, by termin przedawnienia roszczenia o zwrot kwot zapłaconych przez konsumenta na podstawie nieuczciwego warunku umownego mógł rozpocząć bieg niezależnie od tego, czy konsument ten wiedział lub mógł racjonalnie wiedzieć o nieuczciwym charakterze tego warunku, o tyle dyrektywa ta nie stoi na przeszkodzie temu, by przedsiębiorca miał możliwość udowodnienia, że konsument wiedział lub mógł racjonalnie wiedzieć o tym fakcie przed wydaniem wyroku stwierdzającego nieważność tego warunku.
- 36 W tych okolicznościach nie jest konieczne dokonywanie wykładni art. 38 Karty w celu ustalenia, czy ustanowione w nim prawa podstawowe stoją na przeszkodzie praktyce krajowej takiej jak będąca przedmiotem niniejszego pytania.
- 37 W świetle całości powyższych rozważań na pytania pierwsze i trzecie należy odpowiedzieć, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z zasadą skuteczności należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by termin przedawnienia roszczenia o zwrot kosztów uiszczonych przez konsumenta, w chwili zawarcia umowy z przedsiębiorcą, na podstawie warunku umownego, którego nieuczciwy charakter został stwierdzony prawomocnym orzeczeniem sądowym wydanym po dokonaniu zapłaty tych kosztów, rozpoczął bieg w dniu tej zapłaty, niezależnie od tego, czy konsument ten wiedział lub mógł racjonalnie wiedzieć o nieuczciwym charakterze tego warunku od chwili rzeczoności zapłaty lub przed stwierdzeniem nieważności tego warunku mocą tego orzeczenia.

W przedmiocie pytania drugiego

- 38 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by termin przedawnienia roszczenia o zwrot kosztów uiszczonych przez konsumenta z tytułu warunku umowy zawartej z przedsiębiorcą, którego to warunku nieuczciwy charakter został stwierdzony prawomocnym orzeczeniem sądowym, rozpoczął bieg w dniu, w którym krajowy

sąd najwyższy wydał wcześniejszy wyrok w odrębnej sprawie, stwierdzający nieuczciwy charakter standardowego warunku umowy, którego treść odpowiada treści warunku zawartego w tej umowie.

- 39 Jak wynika z orzecznictwa przypomnianego w pkt 15 i 20 niniejszego wyroku, dyrektywa 93/13 ma na celu przywrócenie sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku rzeczoności warunku, który to cel uzasadnia w szczególności prawo do zwrotu korzyści, jakie przedsiębiorca ze szkodą dla konsumenta nienależnie uzyskał na podstawie wspomnianego nieuczciwego warunku.
- 40 Tymczasem ustalenie, że rozpoczęcie biegu terminu przedawnienia roszczenia o zwrot kosztów zapłaconych przez konsumenta na podstawie nieuczciwego warunku umownego następuje w dniu, w którym krajowy sąd najwyższy wydał wyrok stwierdzający nieuczciwy charakter standardowego warunku odpowiadającego klauzuli zawartej w spornej umowie, pozwoliłoby w wielu przypadkach przedsiębiorcy zachować kwoty nienależnie uzyskane ze szkodą dla konsumenta na podstawie nieuczciwego warunku, co byłoby niezgodne z wymogiem wynikającym z orzecznictwa przypomnianego w pkt 29 niniejszego wyroku, zgodnie z którym to wymogiem nie można ustalić tego początku biegu w oderwaniu od kwestii, czy ten sam konsument wiedział lub mógł racjonalnie wiedzieć o nieuczciwym charakterze tego ostatniego warunku, co stanowiło podstawę prawa do zwrotu, i nie nakładając na przedsiębiorcę obowiązku staranności i poinformowania konsumenta, uwydatniając w ten sposób jego słabszą pozycję, którą dyrektywa 93/13 ma złagodzić.
- 41 Ponadto w braku po stronie przedsiębiorcy obowiązku poinformowania w tym względzie nie można zakładać, że konsument może racjonalnie wiedzieć, iż warunek zawarty w jego umowie ma zakres równoważny ze standardowym warunkiem, którego nieuczciwy charakter został stwierdzony przez krajowy sąd najwyższy.
- 42 Chociaż bowiem orzecznictwo sądu najwyższego państwa członkowskiego może pozwolić konsumentowi, pod warunkiem dostatecznego ogłoszenia, na zapoznanie się z nieuczciwym charakterem standardowego warunku zawartego w jego umowie z przedsiębiorcą, to nie można jednak oczekiwać od tego konsumenta, którego dyrektywa 93/13 ma chronić, mając na względzie jego słabszą pozycję w stosunku do przedsiębiorcy, iż podejmie on czynności związane z analizą prawną [zob. podobnie wyrok z dnia 13 lipca 2023 r. Banco Santander (Odniesienie do oficjalnego wskaźnika), C-265/22, EU:C:2023:578, pkt 60].
- 43 Ponadto należy podkreślić w tym względzie, że takie orzecznictwo krajowe niekoniecznie pozwala ipso facto na uznanie za nieuczciwe wszystkich warunków tego rodzaju zawartych we wszystkich umowach zawartych między przedsiębiorcą a konsumentem w porządku prawnym tego państwa członkowskiego. W sytuacji gdy krajowy sąd najwyższy uznał standardowy warunek umowny za nieuczciwy, należy jeszcze co do zasady ustalić, w każdym konkretnym przypadku, w jakim zakresie warunek zawarty w umowie w szczególności jest równoznaczny z tym standardowym warunkiem i powinien, podobnie jak ten warunek, zostać uznany za nieuczciwy.
- 44 Zgodnie bowiem z art. 3 ust. 1 i art. 4 ust. 1 dyrektywy 93/13 badanie ewentualnie nieuczciwego charakteru warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, które wymaga ustalenia, czy warunek ten powoduje znaczącą nierównowagę praw i obowiązków stron umowy ze szkodą dla konsumenta, powinno zostać przeprowadzone w szczególności w świetle wszystkich okoliczności związanych z zawarciem umowy. Takie indywidualne badanie każdego przypadku okazuje się tym bardziej istotne, że nieuczciwy charakter warunku może wynikać

z jego braku przejrzystości. Tak więc co do zasady nie można domniemywać nieuczciwego charakteru konkretnego warunku umownego, ponieważ taka kwalifikacja może zależeć od szczególnych okoliczności zawarcia każdej umowy, a w szczególności od konkretnych informacji dostarczonych przez każdego przedsiębiorcę każdemu konsumentowi.

- 45 Z rozważań tych wynika, że nie można wymagać od przeciętnego, dostatecznie uważnego i racjonalnego konsumenta nie tylko, by regularnie zapoznawał się on, z własnej inicjatywy, z orzeczeniami krajowego sądu najwyższego dotyczącymi standardowych warunków zawartych w umowach tego samego rodzaju co te, które mógł on zawrzeć z przedsiębiorcami, lecz również, by ustalił on na podstawie wyroku krajowego sądu najwyższego, czy warunek zawarty w konkretnej umowie jest nieuczciwy.
- 46 Ponadto byłoby sprzeczne z dyrektywą 93/13 umożliwienie przedsiębiorcy skorzystania z bierności owego konsumenta w obliczu tej stwierdzonej przez krajowy sąd najwyższy niezgodności z prawem. W okolicznościach takich jak w postępowaniu głównym przedsiębiorca, jako instytucja bankowa, dysponuje bowiem co do zasady wyspecjalizowaną w tej dziedzinie służbą prawną, która zredagowała umowę będącą przedmiotem sporu w tej sprawie i która jest w stanie śledzić rozwój orzecznictwa tego sądu i wyciągnąć z niego wnioski dotyczące umów zawartych już przez tę instytucję. Taka instytucja bankowa dysponuje również co do zasady działem obsługi klienta, który posiada wszystkie niezbędne informacje w celu łatwego skontaktowania się z danymi klientami.
- 47 W świetle powyższych rozważań na pytanie drugie należy odpowiedzieć, iż art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by termin przedawnienia roszczenia o zwrot kosztów uiszczonych przez konsumenta na podstawie warunku umowy zawartej z przedsiębiorcą, którego to warunku nieuczciwy charakter został stwierdzony prawomocnym orzeczeniem sądowym, rozpoczął bieg w dniu, w którym krajowy sąd najwyższy wydał wcześniejszy wyrok w odrębnej sprawie, stwierdzający nieuczciwy charakter standardowego warunku umowy, którego treść odpowiada treści warunku zawartego w tej umowie.

W przedmiocie kosztów

- 48 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (dziewiąta izba) orzeka, co następuje:

- 1) Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich w związku z zasadą skuteczności**

należy interpretować w ten sposób, że:

stoją one na przeszkodzie temu, by termin przedawnienia roszczenia o zwrot kosztów uiszczonych przez konsumenta, w chwili zawarcia umowy z przedsiębiorcą, na podstawie warunku umownego, którego nieuczciwy charakter został stwierdzony

prawomocnym orzeczeniem sądowym wydanym po dokonaniu zapłaty tych kosztów, rozpoczynał bieg w dniu tej zapłaty, niezależnie od tego, czy konsument ten wiedział lub mógł racjonalnie wiedzieć o nieuczciwym charakterze tego warunku od chwili rzeczonego uiszczenia lub przed stwierdzeniem nieważności tego warunku mocą tego orzeczenia..

2) Artykuł 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13

należy interpretować w ten sposób, że:

stoją one na przeszkodzie temu, by termin przedawnienia roszczenia o zwrot kosztów uiszczonych przez konsumenta na podstawie warunku umowy zawartej z przedsiębiorcą, którego to warunku nieuczciwy charakter został stwierdzony prawomocnym orzeczeniem sądowym, rozpoczynał bieg w dniu, w którym krajowy sąd najwyższy wydał wcześniejszy wyrok w odrębnej sprawie, stwierdzający nieuczciwy charakter standardowego warunku umowy, którego treść odpowiada treści warunku zawartego w tej umowie.

Podpisy